Akademia na Uniwersytecie.

Związki Akademii Sztuk Pięknych z Uniwersytetem Jagiellońskim.

Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego

Collegium Maius

newsletter

nr 10/07/2018

opracowała Joanna Sławińska

Akademia na Uniwersytecie. Związki Akademii Sztuk Pięknych z Uniwersytetem Jagiellońskim.

W roku jubileuszowym 200-lecia założenia Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego prezentuje wystawę: „Akademia na Uniwersytecie. Związki Akademii Sztuk Pięknych z Uniwersytetem Jagiellońskim". Jej ideą główną jest ukazanie więzi łączących krakowską uczelnię artystyczną z najstarszym polskim Uniwersytetem, z którego Akademia wywodzi się i z którym pozostaje nadal w bliskich relacjach.

Pieczęć krakowskiej Kongregacji Malarzy, 1761
z: D. Wysoczańska, *Notatki o kształceniu artystycznym w Krakowie w XVIII i XIX wieku*, „Rocznik Krakowski", XLVI, 1975)

POCZĄTKI

W roku 1744 grupa kilkunastu malarzy krakowskich zwróciła się do rektora Uniwersytetu Krakowskiego z prośbą o objęcie protekcją ich Kongregacji. Celem artystów było uwolnienie się spod władzy cechu oraz osiągnięcie statusu malarza – uczonego, uprawiającego malarstwo podniesione do rangi jednej ze sztuk wyzwolonych (*artes liberales*). Zgoda rektora, zatwierdzona następnie przez króla Augusta III, pozwoliła na wprowadzenie malarzy na Uniwersytet, czego potwierdzeniem był ich wpis do księgi metrykalnej w roku 1745. Dwa lata później spisano statuty Kongregacji, w których znalazło się rozporządzenie rektora Stanisława Filipowicza o oddzieleniu artystów biegłych w swojej sztuce od zwykłych rzemieślników, trudniących się np. pozłotnictwem. Uniwersytet przyznał następnie Kongregacji jedno z lektoriów w gmachu Szkół Nowodworskich (ul. św. Anny 12). Malarze mieli organizować tam swoje zebrania, a w wybrane dni udzielać lekcji rysunku młodzieży szkolnej. W roku 1766 wydany został nowy statut, wzorowany częściowo na ustawach Akademii Wiedeńskiej. Członkowie Kongregacji zostali podzieleni na trzy kategorie, z których najwyższą mieli stanowić malarze-wirtuozi, doskonali w swoim zawodzie. Statut zakładał również powołanie trójklasowej szkoły malarskiej, przeznaczonej zarówno dla kształcenia przyszłych malarzy, jak i nauczania podstaw rysunku tzw. wolontariuszy, czyli wszystkich z ochoty swojej uczących się. Przewidywano także lekcje rysunku dla przedstawicieli innych rzemiosł (np. złotników, ślusarzy), w celu podniesienia poziomu rodzimego wytwórstwa. Ambitne plany zostały zrealizowane w znikomym stopniu. Wprawdzie lekcje rysunku w Collegium Nowodworskiego odbywały się w miarę regularnie (dłuższa przerwa nastąpiła jedynie w okresie Konfederacji Barskiej), lecz w środowisku artystycznym Krakowa nie było osobowości, która mogłaby podołać zadaniu poprowadzenia nauczania artystycznego na poziomie akademickim. Zdawał sobie z tego sprawę Hugo Kołłątaj, który na polecenie Komisji Edukacji Narodowej miał przeprowadzić reformę Uniwersytetu. Jak narzekał, w Krakowie byli jedynie malarze zdolni *ramy złocić i karety pokostować, lub świętych Pańskich z krzywymi gębami malować*. Dlatego w roku 1778 sprowadził austriackiego malarza Dominika Oesterreichera (Estreichera) z Moraw, który został profesorem malarstwa Uniwersytetu i objął stanowisko nauczyciela rysunków w dawnych Szkołach Nowodworskich (1782).

Kołłątaj planował utworzyć w Krakowie szkołę sztuk pięknych pozostającą pod zwierzchnictwem Uniwersytetu. Miał przy tym nadzieję, że Estreicher podniesie poziom malarstwa krakowskiego oraz wykształci uczniów, którzy będą kontynuować edukację artystyczną na sześcioletnim stypendium w Rzymie. Działania reformatora doprowadziły do usunięcia z Uniwersytetu Kongregacji malarskiej, która w roku 1783 na własną prośbę została przyjęta na powrót do cechu. Upadek Rzeczypospolitej nie pozwolił na doprowadzenie do skutku projektów Kołłątaja. Jednak sprawa organizacji kształcenia artystów powróciła w epoce Księstwa Warszawskiego. 24 stycznia 1810 roku osiemnastu malarzy krakowskich ponownie zwróciło się z prośbą o objęcie ich opieką przez Uniwersytet. Proponowali oni, iż wyznaczą dwóch *doskonałych mężów, którzy przez kongregację płatni dawaliby publicznie malarstwa i rysunku lekcje dla młodzieży w szkole malarskiej przy Akademii*. Z odrębnym projektem wystąpił prof. Józef Sołtykowicz, dziekan Wydziału Prawa. Planował on utworzenie Wydziału Nauk Zdobniczych i Kunsztów (pamięci, imaginacji i dowcipu), w ramach którego nauczano by rysunku, malarstwa, sztycharstwa oraz rzeźby.

Metryka Uniwersytetu Krakowskiego 1720-1780 z wpisem malarzy krakowskich z roku 1747; AUJ rkps nr 367

AKADEMIA NA UNIWERSYTECIE

W roku 1815 malarz Józef Brodowski otrzymał zgodę na poprowadzenie bezpłatnych lekcji rysunku na Uniwersytecie. W styczniu 1816 roku Brodowski oraz Józef Peszka, przyjęty w tym samym roku jako drugi nauczyciel rysunku, przedstawili Komisji Organizacyjnej dwa projekty urządzenia Akademii Sztuk Pięknych. Wprawdzie okazały się one tymczasowo niemożliwe do zrealizowania, ale rok później obaj artyści zostali mianowani profesorami katedr rysunku i malarstwa. W konsekwencji, w projekcie nowego statutu Uniwersytetu Krakowskiego z 5 sierpnia 1817 roku znalazło się zdanie, iż dla *rozszerzenia nauk sztuk pięknych dołączona została do Uniwersytetu Akademia tychże sztuk*. Statut wszedł w życie 16 października 1818 roku i od tego momentu formalnie rozpoczęła swoją działalność Akademia Sztuk Pięknych w ramach Uniwersytetu Jagiellońskiego (tak odtąd nazywanego). Według zapisów w Statucie, dwaj jej profesorowie mieli dawać tygodniowo po sześć lekcji rysunku i malarstwa oraz wykładać teorię sztuki. Projektowano również przyjęcie profesora rzeźby, poddanego pod zwierzchnictwo profesorów rysunku i malarstwa. Uniwersytet zobowiązywał się także do zapewnienia Akademii odpowiednich warunków lokalowych. Miała ona rozporządzać *wielką salą i przyległym pokojem, w którym profesorowie kolejno obowiązani będą znajdować się w przedpołudniowych godzinach od ósmej do dwunastej, tak dla kierowania pracą Uczniów, jak wspierania tychże radami swemi*. Pozycję Akademii w strukturach Uniwersytetu precyzował projekt statutu z roku 1821, który włączał ją do Oddziału Literatury Wydziału Filozoficznego. Siedzibą Akademii stał się budynek przy ul. Grodzkiej 116 (ob. 57), zwany z czasem "Malarnią".

W pierwszym roku funkcjonowania Akademii studia podjęło 25 studentów. W drugim roku akademickim (1819/1820) naukę rozpoczęło 57 studentów. Największą popularnością cieszyła się pracownia Brodowskiego, do której zapisało się 28 uczniów. U profesora Józefa Peszki zameldowało się 18 młodych ludzi a 11 osób rozpoczęło naukę w pracowni rzeźby Józefa Riedlingera. W roku 1826 doszło do zasadniczej zmiany w funkcjonowaniu Akademii. Na skutek reskryptu Józefa Załuskiego, Kuratora Instytutów Naukowych Wolnego Miasta Krakowa, z 3 listopada 1826 roku, została ona wyłączona z Oddziału Literatury Wydziału Filozoficznego i jako samodzielny wydział poddana bezpośrednio rektorowi Uniwersytetu.W 1829 doszło do pierwszej w dziejach Akademii Sztuk Pięknych przeprowadzki. Uczelnia opuściła „Malarnię", przenosząc się do gmachu Collegium Iuridicum przy ul. Grodzkiej. W roku 1831 Kurator Załuski utworzył stanowisko dyrektora Akademii, pełniącego funkcję dziekana. Dalszy rozwój Akademii zahamowały represje, jakie dotknęły Uniwersytet po klęsce Powstania Listopadowego. Wszystkie zarządzenia Kuratora Załuskiego zostały unieważnione, przywracając stan sprzed roku 1826. Sytuację Akademii próbował ratować rektor Alojzy Estreicher, który wezwał jej profesorów do ułożenia nowego Urządzenia wewnętrznego Akademii. Spośród trzech projektów (Brodowskiego, Wojciecha Kornelego Stattlera i Jana Nepomucena Bizańskiego) uznanie rektora zyskały propozycje Bizańskiego i Stattlera, które posłużyły następnie za wzór statutu napisanego przez Estreichera i zatwierdzonego przez Wielką Radę Uniwersytetu 28 stycznia 1833 roku.

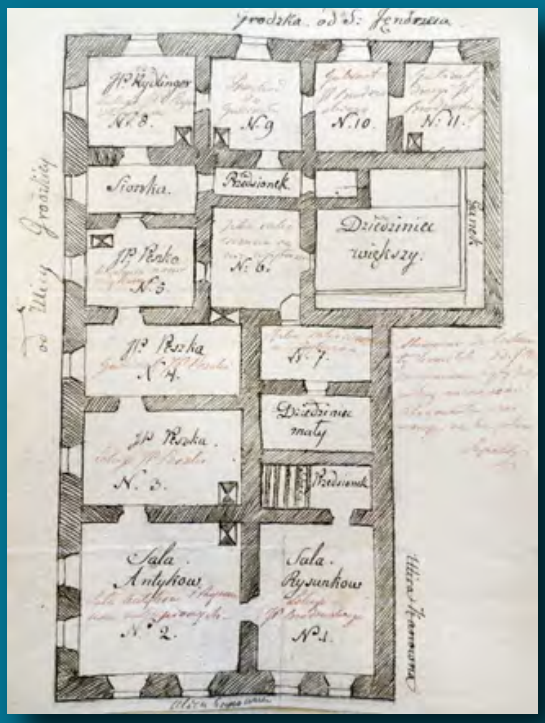

Rozkład pomieszczeń Akademii Sztuk Pięknych w budynku tzw. Malarni przy ul. Grodzkiej 116; Archiwum UJ

Wejście główne do pałacu Sierakowskiego (Zerwikaptur), ul. Grodzka 52/ plac św. Marii Magdaleny 2, fotografia, Stanisław Kolowca, ok. 1930; MUJ 42892

Wejście główne do Collegium Iuridicum, ul. Grodzka 53, fotografia, Franciszek Klein, ok. 1908-1912; MUJ 42595

Niestety, Nadzwyczajna Komisja do Reorganizacji Wolnego Miasta Krakowa, powołana przez trzy rządy zaborcze sprawujące kontrolę nad Rzecząpospolitą Krakowską, przeforsowała nowy statut Uniwersytetu, zatwierdzony w październiku 1833 roku. W myśl jego zapisów Akademia Sztuk Pięknych została odłączona od Uniwersytetu i następnie przyłączona do Instytutu Technicznego, nowo powstałej pierwszej szkoły przemysłowej w Polsce. Zamierzeniem Komisji było utrzymanie wyłącznie katedr malarstwa i rysunków, z pominięciem rzeźby. Była to degradacja Akademii, chociaż Uniwersytet jeszcze przez dwa lata sprawował nad nią swoją opiekę.

SZKOŁA RYSUNKU I MALARSTWA

Dołączone do Instytutu Technicznego katedry malarstwa i rysunków miały nosić miano Szkoły Sztuk Pięknych. W roku 1835 doszło do formalnego połączenia obu instytucji. Rok później wydano statut występującej pod nową nazwą Szkoły Rysunków i Malarstwa, określający szczegółowo jej cele, organizację oraz program kształcenia. Niestety, statut ten nie wszedł w życie, w roku 1838 wydano statut Instytutu Technicznego, w którym katedry malarstwa oraz przywróconej tym samym rzeźby włączono bezpośrednio do Szkoły Technicznej w ramach Instytutu. Skutkiem tych rozporządzeń więzi pomiędzy Uniwersytetem a byłą Akademią znacząco osłabły. Choć teoretycznie nadzór nad Szkołą Rysunku i Malarstwa miała sprawować Wielka Rada Uniwersytetu, a nad Instytutem Technicznym rektor UJ, to w praktyce jedynym pomostem łączącym obie instytucje byli profesorowie – wykładowcy (m. in. Józef Brodowski) oraz dzierżawione od Uniwersytetu budynki. W 1836 roku Szkoła zmieniła swoją siedzibę i przeniosła się z ulicy Grodzkiej do gmachu przy ul. Gołębiej (ob. nr 20), w którym ulokował się Instytut Techniczny.

Ulica Jagiellońska z widocznym Collegium Minus, fotografia, Franciszek Klein, ok. 1915; MUJ 42455

Widok na Plac Matejki, fotografia, Natan lub Amelia Krieger, przed 1910; Muzeum Historyczne Miasta Krakowa nr inw. 321/IX

Kafel z przedstawieniem gryfa (znaleziony przy kopaniu fundamentów gmachu ASP, dar Jana Matejki z 1879 r.), glina żelazista, bez polewy; formowanie w matrycy, wypalanie; MUJ 22, 2324/IV

Pracownię rzeźby urządzono początkowo na terenie Bursy Filozofów (zburzonej w r. 1869 pod budowę Collegium Novum), a następnie w Drukarni Akademickiej, mieszczącej się w dawnym klasztorze ss. Norbertanek przy ul. Wiślnej (ob. Collegium Wróblewskiego). Po pożarze Krakowa 18 lipca 1850 roku Katedra Malarstwa przeniosła się do gmachu Collegium Minus, by dwa lata później powrócić na ul. Gołębią. W roku 1873 Szkoła Rysunku i Malarstwa została oddzielona od Instytutu Technicznego, stając się samodzielną Szkołą Sztuk Pięknych, której dyrektorem został Jana Matejko. Przez kilka lat uczelnia nie miała stałej siedziby i wynajmowała sale przy ulicy Straszewskiego, Batorego czy Łaziennej. Z inicjatywy Matejki wzniesiono gmach u zbiegu ulicy Basztowej i dzisiejszego pl. Matejki, według projektu Macieja Moraczewskiego. Budowę ukończono w roku 1879, a w następnym roku uczelnia sprowadziła się do nowej siedziby, gdzie pozostaje po dziś dzień.

EDUKACJA

Statuty Kongregacji Malarskiej z roku 1766 zalecały, aby edukację artystyczną rozpoczynać od nauki rysowania podstawowych form geometrycznych. Następnie przechodzono do rysowania fragmentów ciała ludzkiego, wreszcie całej postaci (według figur gipsowych oraz żywego modela męskiego), a na koniec przystępowano do tworzenia kompozycji malarskich lub nauki rzeźby, zawsze jednak wzorując się na pracach doskonałych autorów. Ów system nauczania, kładący nacisk na naukę rysunku poprzez stopniowe przechodzenie od opanowania szczegółu do całości, opierający się na kopiowaniu uznanych wzorów, a dopiero w dalszym etapie kształcenia dopuszczający studia z natury, był powszechnie praktykowany na współczesnych Akademiach. Zajęcia praktyczne uzupełniano teorią obejmującą naukę perspektywy, geometrii i anatomii. Podobne podstawy programowe przyjęli również Józef Brodowski oraz Józefa Peszka dla Akademii krakowskiej. Dla ich realizacji niezbędne były wzorniki graficzne, odlewy gipsowe, ryciny oraz obrazy. Już kongregacja malarzy posiadała ponad sto *gipsowych sztuk to jest twarzy, rąk, nóg i innych części ciała człowieczego do rysowania i nauki*, sprowadzonych z Rzymu. W roku 1817 Brodowski zakupił w Wiedniu gipsowe odlewy, a Peszka sprowadził podobne z Warszawy. W celu pozyskania materiału do kopiowania, w statucie Uniwersytetu z roku 1818 zaapelowano do duchowieństwa i mieszkańców Krakowa *o udzielenie lub pożyczenie obrazów w celu umieszczenia ich do kopiowania w sali Akademii Sztuk Pięknych*. Profesorowie występowali również do Uniwersytetu o dotacje na zakupy eksponatów. W roku 1820 Brodowski w piśmie do Dziekana Wydziału Filozoficznego sygnalizował, że *najpotrzebniejsze są dla nas cieniowane głowy i rozmaite namiętności duszy i robione przez sławnych i szykownych ludzi i robione z najlepszych oryginałów jako to z Raffaela, Pussina, z Tycjana, Wandayka*. Nabywane „wzory" nie ograniczały się tylko do przedstawień postaci ludzkiej. W roku 1819 Peszka apelował do rektora o asygnację na zakup *paryskich Landschaftów*, a rok później nabył trzydzieści tablic z tzw. *Atlasu roślin i zwierząt*, przypisywanego jednemu z wiedeńskich malarzy z rodziny Hamiltonów.

Hamilton (?), Sowy i orzeł, 1 poł. XVIII w. (?), olej, papier; Muzeum ASP M45

Do kopiowania służyły też prace samych wykładowców. W statucie z roku 1827 zalecono, aby każdy z profesorów przekazał do tworzącej się galerii wzorów kilka swoich obrazów. System nauczania oparty wyłącznie na kopiowaniu starszych dzieł (dotyczyło to również pejzażu), stosujący wypracowane w poprzednim stuleciu schematy oraz reguły kompozycji, zdaniem współczesnych wpływał niekorzystnie na poziom artystyczny prac wychowanków Akademii. Postulowane już w wieku XVIII studium żywego modela nie było praktykowane. Na skostnienie metody kształcenia zwrócił uwagę Jan Nepomucen Bizański, który zalecał wprowadzenie studiów *podług żyjącego modela* dla trzeciego, najwyższego oddziału. Przełom w edukacji artystycznej dokonał się za sprawą Wojciecha Kornelego Stattlera, który uważał, że natura *we wszystkich czasach była najobfitszym źródłem do malarstwa i rzeźbiarstwa i najobszerniejsze do ich rozwinięcia podawała pole*. W swoim projekcie reorganizacji Akademii z roku 1832, Stattler planował wprowadzenie studium z natury, w tym aktu męskiego, naukę kompozycji oraz historii sztuki. Nowe koncepcje kształcenia Stattler wcielał w życie w Szkole Rysunku i Malarstwa, nie bez początkowego oporu ze strony przełożonych. Równolegle do studiów z natury nadal uczono rysunku metodą kopiowania wzorów oraz rzeźb antycznych. Zbiory Szkoły powiększały się dzięki zachowaniu obowiązku pozostawiania przez profesorów i uczniów swoich prac, a także drogą zakupów oraz darowizn od społeczeństwa. W roku 1836 powołano do istnienia galerię obrazów, która miała gromadzić prace noszące *wyższego talentu cechę i wypracowania oryginalnego, by mogły służyć za wzór dla ćwiczących się w tej sztuce*. Rok później zakupiono na licytacji po zmarłym Karolu Wodzickim dwanaście obrazów, w tym przedstawienie *Opłakiwania Chrystusa* przypisywane szkole włoskiej.

Opłakiwanie Chrystusa, szkoła włoska (?), XVIII/XIX w. (?), olej, płótno; Muzeum ASP M57

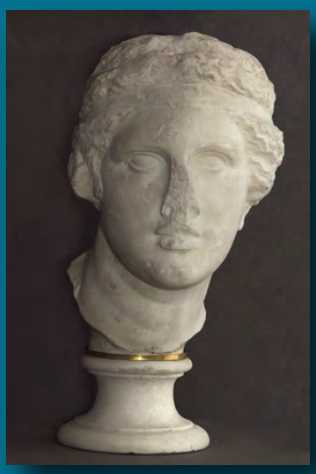

Głowa Ariadny, XIX w., odlew gipsowy rzeźby antycznej; MUJ 9695, 842/III

Studium aktu męskiego, Feliks Szynalewski, 1846, papier szary czerpany, ołówek; Muzeum ASP R 58

Głowa młodzieńca – kopia głowy Hermesa, XIX w., wapień pińczowski; MUJ 205, 149/III

Święta Rodzina, Jan Matejko, 1853, olej, papier naklejony na płótnie; MUJ 2765, 918/I

PROFESOROWIE

Profesorowie powołanej w roku 1818 Akademii rekrutowali się spośród kadry nauczycielskiej dawnych Szkół Nowodworskich (od roku 1818 Liceum św. Anny) - Józef Peszka (1767-1831), Józef Brodowski (1781-1853) - oraz z kręgu Akademii Wiedeńskiej. Profesorem austriackiej uczelni był Józef Riedlinger (zm. 1821), a absolwentem jego następca na katedrze rzeźby, Józef Schmelzer (1791-1831). „Wiedeńczykiem" był także Józef Sonntag (1784-1834), który początkowo kierował Studium Praktycznym Litografii przy Liceum św. Barbary, a w l. 1831-1833 nauczał rysunku na Akademii. Do grona wykładowców krakowskiej ASP, następnie Szkoły Rysunku i Malarstwa przy Instytucie Technicznym, dołączali jej wychowankowie, którzy dopełniali swoją edukację w Warszawie oraz na zachodnich uczelniach artystycznych. W roku 1830 powołano katedrę anatomii i perspektywy, prowadzoną przez Jana Nepomucena Bizańskiego (1804-1878), sumiennego pedagoga i autora podręczników tych przedmiotów. Przez krótki okres zastępował go Jan Wojnarowski (1815-?), późniejszy profesor rysunku wyższego w epoce Szkoły Rysunku i Malarstwa. W roku 1831 profesorem rysunków i malarstwa został Wojciech Korneli Stattler (1800-1875). Ten wszechstronnie wykształcony artysta (absolwent dawnych Szkół Nowodworskich, studiował nauki matematyczno-fizyczne na UJ, następnie wyjechał do Włoch, gdzie uczył się w Akademii św. Łukasza w Rzymie oraz w Akademii Weneckiej), wywarł dodatni wpływ na rozwój nauczania krakowskiej Akademii/Szkoły, włączając w jego tok studia z natury. Wybitną osobowością artystyczną był również Jan Nepomucen Głowacki (1802-1847), profesor katedry krajobrazu (tzw. krajowidoków) od roku 1837, uważany za pierwszego malującego z natury pejzażystę w Polsce.

Portret hr. Stanisława Wodzickiego, Józef Brodowski1817, olej, płótno; MUJ 1876, 133/I

Portret Artura Potockiego, Józef Sonntag, XIX w., litografia; MUJ 10695, 1899/II

Portret Wiktora Kopffa, Józef Peszka,1829, olej, płótno; MUJ 209/D

Wojciech K. Stattler, *Autoportret,* 1830-1835, olej, deska; Muzeum Narodowe w Krakowie, nr inw. MNK II-a-454

Ogród przy klinice na ul. Wesołej w Krakowie, Aleksander Płonczyński,1845, olej, płótno; MUJ 1988, 291/I

Do jego uczniów należał Aleksander Płonczyński (1820-1858), profesor od roku 1847, twórca nowoczesnej szkoły pejzażu, opartej na studiach w plenerze, uczestnik powstania krakowskiego (1846) oraz Wiosny Ludów (1848). Jego następcą został Leon Dembowski (1823-1904), zatrudniony na stanowisku profesora w l. 1858-1872. Ze środowiska warszawskiego wywodził się Karol Ceptowski (1801-1847), uczeń Thorvaldsena, który w roku 1840, drogą konkursu, objął katedrę rzeźby. Był on autorem posągów uczonych umieszczonych na elewacjach Collegium Maius. Następcą Ceptowskiego został Henryk Kossowski (1815-1878). Zasłużoną osobistością w historii Szkoły był Władysław Łuszczkiewicz (1828-1900), absolwent Gimnazjum św. Anny, studiujący następnie na Wydziale Filozoficznym UJ oraz w Szkole Rysunku i Malarstwa pod kierunkiem Stattlera. W latach 1849-1850 Łuszczkiewicz kształcił się w École des Beaux Arts w Paryżu. W roku 1852 został zatrudniony w Szkole Rysunku i Malarstwa na stanowisku nauczyciela rysunku i perspektywy. Po ustąpieniu Stattlera kierował oddziałem malarstwa oraz wykładał anatomię i historię powszechną. Łuszczkiewicz cieszył się zasłużoną sławą znakomitego pedagoga. Wśród uczniów Szkoły propagował realizm, uwrażliwiał ich na walory pejzażu oraz budził zainteresowania historyczne. Był również autorem podręczników przydatnych w procesie edukacji artystycznej, podręcznika do nauki perspektywy, trzech prac o stylach w architekturze dawnej oraz *Nauki o budowie kształtów zewnętrznych ciała ludzkiego*, do której wykonał własnoręcznie tablice anatomiczne. Łuszczkiewicz uchodzi za twórcę polskiej szkoły malarstwa historycznego, której najwybitniejszym przedstawicielem był jego uczeń, Jan Matejko (1838-1893), pierwszy dyrektor samodzielnej Szkoły Sztuk Pięknych w Krakowie.

Nauka o formach zewnętrznych ciała ludzkiego. Anatomia dla artystów (rękopis), Władysław Łuszczkiewicz: Tabl. II, 1874, rysunek piórkiem; Biblioteka ASP sygn. 22666

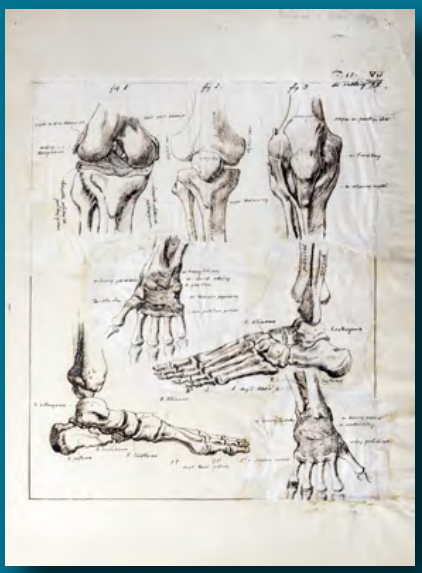

Nauka o formach zewnętrznych ciała ludzkiego. Anatomia dla artystów (rękopis), Władysław Łuszczkiewicz: Tabl. XV, 1874, rysunek piórkiem; Biblioteka ASP sygn. 22679

Jan Matejko wsparty o balustradę, fotografia, Józef Mien, 1891-1893; Muzeum Dom Jana Matejki – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie, nr inw. MNK-IX-528

Zwaliska Zamku Oycowa z albumu „Widok miasta Krakowa i jego okolic zdjęte podług natury" (wg rys. Jana Nepomucena Głowackiego lit. Engelmann), wyd. II, 1848, litografia; MUJ 11288, 2288/II

WSPÓŁPRACA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO ZE SZKOŁĄ / AKADEMIĄ SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE

Portret prof. Piotra Bieńkowskiego, Jacek Malczewski, 1906 (?), olej, płótno; MUJ 2764, 917/I

Po usamodzielnieniu się Szkoły Sztuk Pięknych (od roku 1900 Akademii), związki z Uniwersytetem Jagiellońskim były nadal podtrzymywane. Najwybitniejsi polscy artyści związani z krakowską uczelnią plastyczną tworzyli dla Uniwersytetu. W zbiorach Collegium Maius przechowywane są portretów profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego pędzla m. in. Jana Matejki, Jacka Malczewskiego, Józefa Mehoffera, Stanisława Ignacego Witkiewicza (Witkacego), Leona Chwistka i wielu innych. Tradycja ta jest kontynuowana po dziś dzień, a twórcami współczesnych portretów profesorskich ze zbiorów Muzeum są m. in.: Zbylut Grzywacz, Czesław Rzepiński, Jan Salamon, Mirosław Sikorski, Leszek Sobolewski, Jan Szancenbach. Artyści ze środowiska krakowskiej Szkoły podejmowali się także prac służących celom dydaktycznym. Niezwykłym przykładem tej formy współpracy pomiędzy obiema uczelniami jest rysunek podziału komórki pod mikroskopem, autorstwa Stanisława Wyspiańskiego, służący jako tablica poglądowa w nauczaniu cytologii. Wykłady z miologii (czyli nauki o mięśniach) w ramach nauczania anatomii w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych odbywały się w prosektorium uniwersyteckim, zgodnie z programem Władysława Łuszczkiewicza z roku 1873. W zbiorach Uniwersytetu znajdują się rysunki anatomiczne jego ucznia, Jacka Malczewskiego, darowane przez wnuczkę artysty. Artyści krakowscy projektowali również medale pamiątkowe oraz odznaczenia, jak np. medal „Merentibus" przyznawany za szczególne zasługi dla Uniwersytetu, projektu Wiesława Łabędzkiego.

Portret prof. Józefa Szujskiego, Józef Mehoffer, k. XIX w.; MUJ 2814, 972/I

Portret prof. Stefana Szumana, Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy), pastel na tekturze; MUJ 14284, 1227/I

Portret prof. Jana Safarewicza, Leszek Sobocki, 1980, olej, płótno; MUJ 8809, 1192/I

Podział komórki zwierzęcej widzianej pod mikroskopem, Stanisław Wyspiański,1894, kredka, pastel na papierze; MUJ 16182, 2940/II

Medal Merentibus prof. Jerzego Kuryłowicza, Wiesław Łabędzki, l. 60. XX w., brąz, bity; MUJ 12436, 793/VI

KOLEKCJA GRAFIKI ARTYSTÓW WSPÓŁCZESNYCH W ZBIORACH MUZEUM UJ

W latach 2013-2015, z inicjatywy prof. Adama Wsiołkowskiego, kolekcja grafiki Muzeum UJ wzbogaciła się o dzieła darowane przez trzydziestu sześciu współczesnych artystów. Darczyńcami są wybitni przedstawiciele krakowskiej szkoły grafiki: Franciszek Bunsch, Zbigniew Czop, Tadeusz Jackowski, Jerzy Jędrysiak, Krzysztof Kiwerski, Włodzimierz Kotkowski, Hieronim Kozłowski, Janina Kraupe-Świderska, Włodzimierz Kunz, Danuta Leszczyńska-Kluza, Lucjan Mianowski, Romuald Oramus, Ryszard Otręba, Henryk Ożóg, Jan Pamuła, Andrzej Pietsch, Władysław Pluta, Witold Skulicz, Anna Sobol-Wejman, Stanisław Sobolewski, Jacek Sroka, Konrad Srzednicki, Jadwiga Stawowczyk-Kuzemczak, Marcin Surzycki, Stanisław Tabisz, Krzysztof Tomalski, Jan Uhrynowicz, Dariusz Vasina, Jacek Waltoś, Krzysztof Wejman, Mieczysław Wejman, Stanisław Wejman, Tadeusz Gustaw Wiktor, Adam Wsiołkowski, Barbara Ziembicka, Roman Żygulski. Kolekcja wciąż powiększa się. W tym roku, podczas wernisażu niniejszej wystawy, Rektor Akademii Sztuk Pięknych prof. Stanisław Tabisz przekazał na ręce Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Wojciecha Nowaka oraz Dyrektora Muzeum UJ prof. Krzysztofa Stopki grafikę swojego autorstwa oraz prace dwunastu twórców: Bogdana Achimescu, Artura Blusiewicza, Marty Bożyk, Bartosza Chwilczyńskiego, Bogdana Miga, Piotra Panasiewicza, Tomasza Tabisza, Krzysztofa Tomalskiego, Jana Tutaja, Dariusza Vasina.

POCZĄTKI KONSERWACJI DZIEŁ SZTUKI

Matka Boska jako orantka, Józef Łepkowski (inwentaryzacja polichromii z Kaplicy Świętokrzyskiej na Wawelu, 1869; MUJ *16054, 2898/II*

Uczniowie pierwszej krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych zapoznawali się ze sztuką przeszłości w czasie nauki opartej na kopiowaniu dzieł dawnych mistrzów, również tych działających w artystycznym środowiska Krakowa. Bardzo szybko konserwacja dzieł malarskich weszła w zakres obowiązków profesorów Szkoły Rysunku i Malarstwa. W Statucie Instytutu Technicznego (1838) w punkcie 123 zapisano: *Ponieważ Instytut posiada obrazy restauracyi potrzebujące, każdy Professor Rysunków i Malarstwa powinien dwa obrazy corocznie wyrestaurować lub odnowić; farb Instytut dostarczy. Do restaurowania obrazy Dyrektor wybiera, mając wzgląd na to, że więcej uszkodzone w przódy restaurowane być mają*. Statut zakładał również możliwość udzielania zgody *amatorom życzącym sobie restaurować gratis obrazy Instytutu, już to dla dobra publicznego, już też przez zamiłowanie sztuki, którym po ukończeniu prac publiczne podziękowanie w Programacie szkolnym złożone zostanie.* Dodatkowo, w punkcie 131 zapisano, iż *uczniowie, odznaczający się w sztuce malarskiej, mogą także zająć się restaurowaniem obrazów znakomitego pędzla pod przewodnictwem swych nauczycieli, bo i w tego rodzaju pracy ćwiczyć się powinny, a tym sposobem nabędą prawa do otrzymania stypendiów większych, a nawet i innego wynagrodzenia*. Prekursorem naukowego podejścia do materialnych reliktów przeszłości był profesor Władysław Łuszczkiewicz. W ramach zajęć organizował on wycieczki naukowe, w czasie których studenci wykonywali rysunkowe dokumentacje napotkanych zabytków.

W Muzeum UJ przechowywane są trzy szkicowniki z tych wypraw należące do Stanisława Wyspiańskiego. Wybitnym znawcą dziejów Polski, jej sztuki, jak i kultury materialnej, był Jan Matejko, zaangażowany osobiście w prace badawcze oraz konserwatorskie krakowskich zabytków. W wielu działaniach o charakterze inwentaryzatorskim i konserwatorskim uczestniczył absolwent Szkoły, Ludwik Łepkowski (brat prof. Józefa Łepkowskiego, dyrektora Gabinetu Archeologicznego UJ). W roku 1869, razem z zespołem pomocników, Łepkowski sporządził przerysy malowideł bizantyńsko-ruskich w kaplicy Świętokrzyskiej na Wawelu, tworząc podstawy pod ich późniejszą konserwację. Wybitne zasługi na polu odnowy zabytków sztuki położył Adolf Szyszko-Bohusz, architekt i rektor ASP w latach 1922-1927, którego największym dziełem było przywrócenie dawnej świetności Zamku Królewskiego na Wawelu. Za jego rektoratu utworzono Studium Technologii Malarstwa, przekształcone następnie w samodzielny Zakład Technologii i Technik Malarskich, z pracownią Konserwacji i Technologii. Pierwszą dyplomantką kursów konserwacji była Anna Skraszanka (1937). W roku 1950 powstał Wydział Konserwacji Zabytków, działający obecnie pod nazwą Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki.

WSPÓŁPRACA MUZEUM UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO Z WYDZIAŁEM KONSERWACJI AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE

Od roku 1980 trwa współpraca pomiędzy Muzeum UJ a Wydziałem Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP. Realizuje się ona przede wszystkim poprzez prace dyplomowe, których przedmiotem są dzieła sztuki ze zbiorów Muzeum. Stanowią one przekrój przez różne techniki oraz zagadnienia konserwatorskie. Pracownia Konserwacji Muzeum UJ oraz Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki organizuje również co roku, w ramach Festiwalu Nauki, wspólne warsztaty, odbywające się w Collegium Maius. Ich głównym celem jest przybliżenie warsztatu artysty-konserwatora, zaprezentowanie różnorodnych zagadnień z zakresu konserwacji dzieł sztuki oraz odkrywanie tajników twórczości dawnych mistrzów. Współpraca pomiędzy WKiRDS i Pracownią Konserwacji Muzeum UJ była kilkukrotnie nagradzana. W roku 2009 przyznana została nominacja do nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Zarządu Polskiej Agencji Prasowej SA w Konkursie Serwisu *Nauka w Polsce* Polskiej Agencji Prasowej (PAP), w kategorii Popularyzator Nauki.

Płaskorzeźba alabastrowa, miniaturowa *Ukrzyżowanie Chrystusa*, wpływy niderlandzkie, XVII w.; MUJ 7430, 36/III (dyplom Marii Urban-Dąbek)

Szkatuła z wizerunkami świętych wykonana z kości wołowej, XIX w.; MUJ 10234, 3982/IV (dyplom Izabeli Górka-Zygier)

Portret Franciszka Ksawerego Pusłowskiego w stroju oficera, Olga Boznańska, I. 20. XX w; MUJ 2755, 905/I (dyplom Izabeli Michalik)

Wystawa czynna do 3 sierpnia, od poniedziałku do soboty, w godzinach:
10.00 -16.00 (poniedziałek, środa, piątek), 10.00-18.00 (wtorek, czwartek), 10.00-14.00 (sobota).

Wystawie towarzyszy książka autorstwa Michała Pilikowskiego pt. *Piękna historia. Krakowska Akademia Sztuk Pięknych w latach 1818-1939*, którą można nabyć w sklepiku muzealnym.

Fot. Jolanta Pollesch

Fot. Jolanta Pollesch

Festiwal Nauki w Krakowie, wspólny program Pracowni Konserwacji Dzieł Sztuki Muzeum UJ i Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie, 2013.

Fotografie obiektów w artykule: Janusz Kozina (MUJ)

Redakcja:
Katarzyna Zięba, Jacek Kumański
Kontakt:
Dział Strategii i Rozwoju Muzeum UJ, tel. 12 663 13 17. collegiummaius.promocja@uj.edu.pl, www.maius.uj.edu.pl
projekt graficzny: Jacek Kumański

2018 © Muzeum UJ